

Prinosi

ČETVRTI TEMELJNI DOKUMENT

Ratko Perić, Mostar

Jedan od najozbiljnijih problema koji se u posljednje vrijeme ispriječio na putu Međunarodnoj mješovitoj komisiji za teološki dijalog između Katoličke crkve i Pravoslavne crkve jest prozelitizam. Taj se pojam u crkvenim katoličkim i pravoslavnim krugovima upotrebljava da označi prelaženje vjernika iz jedne zajednice u drugu, i to nečasnim putovima (radi materijalne situiranosti, boljega školovanja, posla i slično). Još ako tome pridonosi dotična kršćanska strana, da bi što više imala svojih pristaša, pa se služi čak i prijetećim sredstvima, onda je čaša prepunjena.

Međutim, ne misli se ovdje samo na pojedinačno prelaženje vjernika - to je prozelitizam - nego mnogo više na prelaženje cijelih skupina vjernika, sa svećenicima i episkopima, tj. Crkve. U tom se slučaju zove unija, sjedinjenje. Budući da pravoslavne Crkve ne prihvaćaju takvu uniju kao normalnu situaciju, stvoren je izraz unijatizam koji označuje više neku ideologiju, negoli religiju, Crkve, tj. Istočne Katoličke crkve bizantskog obreda. Te Crkve, rasprostranjene u raznim narodima (najviše među Ukrajinima, zatim među Rusinima, Rumunjima, Hrvatima, Mađarima, Bugarima, Makedoncima, pa i Grcima), koje danas broje blizu 15 milijuna vjernika, koji drže istočni obred a prihvaćaju Papu kao vidljivu glavu jedinstva, nastajale su u raznim povijesnim razdobljima. Unija, unijatizam sada se odbacuje kao metoda da se dođe do punog zajedništva, ali nikome se ne može zabraniti da izabere onu crkvenu formu koja odgovara njegovoj savjesti.

Osobit je problem izbio kada je komunistička vlast u Sovjetskom Savezu, 1946, a u Rumunjskoj 1948, uz suglasnost pravoslavnih crkvenih vlasti, donijela odluku o prisilnu "povratku" istočnih katolika

“majci Crkvi“ pravoslavnoj. Protiv sile nije se moglo nikako boriti. Na milijune vjernika bilo je “preobraćeno“ na pravoslavlje s episkopima, svećenicima, monasima, monahinjama, itd.

A jednako tako užaren problem nastao je kada je 1989. pao komunistički režim, pa su se onda vjernici htjeli svojevrijedno vratiti u svoju Crkvu, i to sa svim crkvama, kapelicama, svećenicima, monasima, itd. Na to je oštro reagirala Pravoslavna crkva u Rusiji, Grčkoj, Rumunjskoj, itd. Tako je problem dospio na samu Mješovitu komisiju.

Problem je zapravo izbio još u Bariju godine 1986, kada je na IV. plenarnom zasjedanju (prvi dio) pravoslavna strana prigovorila katoličkoj, osobito Svetoj Stolici, koja je te godine bila organizirala izložbu pravoslavnih ikona s makedonskoga tla u samome Vatikanu. To su neke Pravoslavne crkve, osobito Grčka i Srpska crkva, protumačile očitim prozelitizmom Katoličke crkve, kojoj je, navodno, stalo do toga da Makedonsku Pravoslavnu crkvu, koju do sada nije priznala u njezinoj samostalnosti nijedna Pravoslavna crkva, pridobije u svoj krug. Svetoj Stolici ni na kraj pameti nije bila ta namjera, jer slične izložbe radila je i s Bugarskom Pravoslavnom crkvom, i učinila bi i drugima, i to isključivo na kulturnom planu. Ali uzalud se prati kad te netko oboji svojom neizbrisivom bojom.

Na to zasjedanje u Bariju nisu bile došle neke delegacije Pravoslavnih crkava, a neke druge, kao srpska, demonstrativno su napustile zasjedanje prije samoga svršetka. Srpska je strana to opravdala i činjenicom postojanja jednog člana u Komisiji za ekumenizam pri Biskupskoj konferenciji u Zagrebu, koji u svojim djelima, navodno, naučava prozelitizam. Od tada pa do sada bila su još četiri zasjedanja teoloških komisija (drugi dio u Bariju 1987, Valamo 1988, Freising 1990, Balamand 1993), a Srpska se Pravoslavna crkva tako naljutila da nije htjela sudjelovati ni na jednom daljnjem sastanku.

Svetoj Stolici nije do ljudske ljutnje, nego do božanskoga, Kristova, ekumenizma kojim se moraju nadilaziti sve ljudske zapreke kako bi se ostvarila Isusova molitva o religioznom i moralnom jedinstvu njegovih sljedbenika.

Kad se u Freisingu 1990. očekivalo da će se raspravljati o “Kanonskim posljedicama sakramenta reda u Crkvi“, i o Papinu primatu, na stol je izbačena karta prozelitizma. I pravoslavna je komisija ustrajala u tome da se neće maknuti s mjesta dok se taj problem ne riješi. Katolička je strana prihvatila taj zahtjev, pa je kroz desetak dana bila živa rasprava među članovima obiju komisija. Na kraju nije izišao neki temeljni dokument, nego tek jedna izjava s desetak točaka, kao polazište poruke toga složena pitanja. Potom su se tri redovne mješovite potkomisije dale na posao. Prva potkomisija radila je u prosincu 1990. u Rimu, druga u ožujku 1991. također u Rimu, i treća u travnju 1991. u Beču. Svaka od tih potkomisija priredila je svoj izradak i dostavila ga Koordinacijskom odboru koji se sastao u lipnju 1991. u Aricci pokraj Rima. Taj je zajednički izrađen

tekst trebao doći na plenarno zasjedanje u lipnju 1992. u Balamandu, ali se zasjedanje održalo, kažu zbog ratne situacije u bivšoj Jugoslaviji, točno godinu dana kasnije, od 18. do 24. lipnja 1993. u manastiru Antiohijskog pravoslavnog patrijarhata u Libanonu.

Na to zasjedanje nije opet došlo barem pet Pravoslavnih crkava, među kojima Gruzijaska crkva, zbog ratne situacije, Srpska i Grčka,¹ ove posljednje više kao gest prosvjeda nego što drugo. Ipak, izrađen je temeljni dokument, četvrti po redu (ne računajući Izjavu iz 1990), otkad radi ta Komisija koju su u studenome godine 1979. osnovali papa Ivan Pavao II. i carigradski patrijarh Dimitrios I.²

Ovaj je dokument (objavljen 15. srpnja 1993) promotrio unijatizam u njegovoj prošlosti i postavio jasna načela za budućnost, do puna zajedništva. Dokument ima dva bitna dijela. U prvome se iznose ekleziološka načela, a u drugom praktična pravila. Ponajprije komisija jasno kaže da današnje sjedinjene ili unijatske Crkve, kao dio katoličkoga općinstva, "imaju pravo i postojati i djelovati da bi odgovorile duhovnim potrebama svojih vjernika" (br. 3), odnosno "imaju prava i obveze" vezane uz katoličko zajedništvo kojega su dio (br. 16). I one su također pozvane da se uključe u teološki dijalog (ondje). To je pomak od prethodne Izjave, gdje se takvo načelo naslućivalo, ali ovdje je jasno formulirano. Ovdje je očito pravoslavna strana podobro popustila, jer su mnogi između njih protestirali što se u samoj komisiji nalaze članovi grkokatolika. Najjasnija **načela** izražena su ovim riječima: 1. Katolička crkva i Pravoslavna crkva u prošlosti su razvijale cijele sustave da dokažu ne samo svijetu, nego i jedna drugoj, svoju isključivu spasonosnost (*extra Ecclesiam nulla salus*, misleći isključivo na sebe), pa i na račun druge Crkve (br. 10). Zato su i nastajale unijatske i prozelitske težnje. 2. Budući da se na obje strane priznaje ovih pet vjerskih činjenica i istina, tj. "ono što je Krist povjerio svojoj Crkvi: apostolska ispovijest vjere, sudjelovanje na samim sakramentima, osobito na jedincatu svećeništvu koje slavi jedincatu Kristovu žrtvu, apostolsko nasljedstvo biskupa, ne može se smatrati isključivim vlasništvom jedne od naših Crkava. U tom kontekstu očito je da treba isključiti bilo kakvo prekrštavanje" (br. 13).

A među praktičnim **pravilima** osobito se čini važnom ona točka u kojoj se govori da Katolička crkva nema nikakvu namjeru širiti se na račun Pravoslavne crkve i ukazuje se na potrebu da se uspostavi zdrava suradnja među hijerarhijom, pa i vjernicima na pastoralnom polju: "U toj perspektivi, i da ne daje više prostora za nepovjerenje i sumnjičenje, nužno je da postoji uzajamna obavijest o različitim pastoralnim planovima kako bi se tako mogla uputiti i razvijati

¹ Usp. izvještaj *Nisu došla sva pravoslavna izaslanstva*, Glas koncila, 26/1993, str. 4, i *Načela za odnose Katoličke i pravoslavnih Crkava*, GK, 27/93, str. 4.

² Prijevodi tih triju dokumenata, uz kraće komentare, objavljeni su u *Crkvi u svijetu*. Prvi: CuS, 23(1988), str. 272-279; Drugi: CuS, 24(1989), str. 165-175; Treći: CuS, 24(1989), str. 270-277; Izjava: CuS, 25(1990), str. 366-373.

suradnja među biskupima i svima odgovornima naših Crkava“ (br. 2). Koliko će se to ostvariti, osobito u nas nakon ovoga užasnog pakla i rata, teško je predviđati. Mi smo se dužni držati Isusova ideala i molitve. Njime ćemo pobijediti i rat u sebi i rat između sebe.³

Čitatelj će u ovom dokumentu sigurno naići na pojedine stavove koji odudaraju od dosadašnje prakse i sigurno će ostati zamišljen nad pojedinim formulacijama (npr. nad onima koje nisu uvijek recipročne vrijednosti između katolika i pravoslavaca), gdje mu se može učiniti da se s katoličke strane previše “popušta”. Ne zaboravimo da se radi o načelima i pravilima, koja je već II. Vatikanski sabor dobrano zasadio. U tom smislu “ovaj je dokument nužna faza toga dijaloga”, jer je glavni cilj svega ekumenskog pothvata i gibanja “zajedničko ostvarenje volje Kristove s obzirom na njegove sljedbenike i na Božji nacrt o njegovoj Crkvi po zajedničkom traženju među Crkvama, u punoj slozi o sadržaju vjere i o njezinim implikacijama“ (br. 15). Na kraju, neka se također uoči da Komisija redovito kaže Katolička crkva i Pravoslavna crkva, a ne Katolička i Pravoslavna crkva, što ima svoje i teološko značenje. Dokument je preveden s talijanskog jezika.⁴

Međunarodna mješovita komisija za teološki dijalog između Katoličke crkve i Pravoslavne crkve

VII. plenarno zasjedanje
Teološka škola u Balamandu (Libanon)
17-24. lipnja 1993.

UNIJATIZAM, METODA SJEDINJENJA U PROŠLOSTI I SADAŠNJE TRAŽENJE PUNOG ZAJEDNIŠTVA

Uvod

1. Na zahtjev Pravoslavne crkve normalan nastavak teološkog dijaloga s Katoličkom crkvom bio je prekinut da bi se neposredno i odlučno pristupilo pitanju koje se zove “unijatizam”.

2. O metodi zvanj “unijatizam” Komisija je u Freisingu (lipanj 1990) izjavila: “Odbacujemo 'unijatizam' kao metodu traženja jedinstva jer je suprotan zajedničkoj Predaji naših Crkava.”

3. Što se Istočnih Katoličkih crkava tiče, jasno je da one, ukoliko su dio Katoličkog zajedništva, imaju pravo postojati i djelovati da odgovore duhovnim potrebama svojih vjernika.

³ U nas je zapravo veliki religiozni problem vezan uz političko-nacionalno pitanje. Jer, kad jedna osoba, osobito u miješanim brakovima, prelazi u drugu kršćansku zajednicu, ona tijekom vremena, ili njezina djeca, posve poprmi nacionalne attribute i svijest dotične religiozne zajednice.

⁴ Tekst mi je stigao od Papinskog vijeća za promicanje kršćanskog jedinstva (iako je dokument objavljen na službenim jezicima francuskom i grčkom).

4. Dokument, koji je u Aricci izradio koordinacijski odbor (lipanj 1991) i dopunjen u Balamandu (lipanj 1993), naznačuje metodu koju slijedimo u sadašnjem traženju zajedništva, iznoseći tako razloge koji isključuju "unijatizam" kao metodu.

5. Sadašnji se dokument sastoji iz dva dijela: a) ekleziološka načela i b) praktična pravila.

EKLEZIOLOŠKA NAČELA

6. Podjela između Crkava Istoka i Zapada ne samo da nije ugušila želju za jedinstvom koje je Krist htio, nego je ova situacija, suprotna naravi Crkve, za mnoge često bila prigoda dubljeg posvješćenja o potrebi ostvarenja takva jedinstva da budu vjernici po Gospodinovoj zapovijedi.

7. Tijekom stoljeća bilo je različitih pokušaja da se ponovno uspostavi jedinstvo. Oni su išli za tim da postignu svrhu prolazeći različitim putovima, ponekad koncilskim, već prema političkoj, povijesnoj, teološkoj i duhovnoj situaciji svake epohe. Nažalost, nijedan od tih napora nije uspio obnoviti puno zajedništvo između Crkve Zapada i Crkve Istoka. Naprotiv, katkada su se suprotnosti zaoštravale.

8. U posljednja četiri stoljeća u različitim krajevima Istoka poduzeti su pothvati, u okviru nekih Crkava i na poticaj vanjskih elemenata, da se ponovno uspostavi zajedništvo između Crkve Istoka i Crkve Zapada. Takve su inicijative dovele do jedinstva nekih zajednica s Rimskom Stolicom izazivajući, kao posljedicu, prekid zajedništva s njihovim matičnim Crkvama Istoka. To se događalo ne bez intervencije izvan crkvenih interesa. Tako su nastajale Istočne Katoličke crkve i stvarala se situacija koja je postala izvorom sukoba i patnja, u prvom redu za pravoslavce, ali i za katolike.

9. Ne ulazeći u samu nakanu i istinitost volje da budu vjerni zapovijedi Kristovoj: "da svi budu jedno", izražene u takvim djelomičnim sjedinjenjima s Rimskom crkvom, mora se konstatirati da ponovna uspostava jedinstva između Crkve Istoka i Crkve Zapada nije bila postignuta te da podjela, pogoršana takvim pokušajima, još uvijek traje.

10. Situacija koja je tako nastala izazvala je u stvari nepetosti i suprotnosti.

Malo po malo, u desetljećima koja su slijedila spomenuta sjedinjenja, misionarska je djelatnost išla za tim da među svoje prvotne zadaće ubilježi napor za obraćenjem drugih kršćana, ili kao pojedinaca ili kao skupina, s težnjom da ih "vrati" k vlastitoj Crkvi. Da ozakoni ovakvu težnju, koja je izvor prozelitizma, katolička je Crkva razvila teološki nazor po kojem se ona predstavljala kao jedina nositeljica spasenja. Kao reakcija, Pravoslavna je crkva, sa svoje strane, također usvojila isti pogled prema kojem se spasenje nalazilo samo u

njoj. Da se osigura spasenje "odijeljene braće", došlo se čak dotle da se prekrštavaju kršćani i zaboravljaju zahtjevi vjerske slobode osoba i njihova čina vjere; a ta se perspektiva vjerske slobode u dotičnoj epohi malo osjećala.

11. S druge strane, neke su građanske vlasti pokušale privesti istočne katolike u Crkve njihovih otaca. Da bi postigle svrhu, nisu oklijevale ukoliko bi se pružila prigoda, upotrebljavati nedopustiva sredstva.

12. Zbog načina na koji se katolici i pravoslavci ponovo promatraju u svome odnosu prema otajstvu Crkve i otkrivaju kao sestrinske Crkve, oblik "misijskog apostolata", kako je gore opisan, nazvan "unijatizmom", ne može se prihvatiti ni kao metoda koju treba slijediti, ni kao uzorak jedinstva koji traže naše Crkve.

13. Naime, osobito nakon Svepravoslavnih konferencija i Drugoga vatikanskog koncila, ponovno otkriće i ponovno vrednovanje, bilo od strane pravoslavaca bilo od strane katolika, tj. od Crkve kao zajedništva, korjenito je preokrenulo perspektive pa prema tome i stavove.

S obje se strane priznaje da se ono što je Krist povjerio svojoj Crkvi - apostolsku ispovijest vjere, sudjelovanje na samim sakramentima, osobito na jedincatu svećeništvu koje slavi jedincatu Kristovu žrtvu, apostolsko nasljedstvo biskupa -, ne može smatrati isključivim vlasništvom jedne od naših Crkava. U tom kontekstu očito je da treba isključiti bilo kakvo prekrštavanje.

14. S tog razloga Katolička crkva i Pravoslavna crkva uzajamno se priznaju sestrinskim Crkvama, zajedno odgovornima za spasenje Božje Crkve u vjernosti božanskom nacrtu, na posve poseban način s obzirom na jedinstvo. Prema riječima pape Ivana Pavla II, ekumenski napor sestrinskih Crkava Istoka i Zapada, utemeljen u dijalogu i u molitvi, traži savršeno i cjelovito zajedništvo koje nije ni upijanje ni stapanje, nego susret u istini i u ljubavi (usp. encik. *Slavorum Apostoli*, 27).

15. Ostajući čvrstom nepovrediva sloboda osoba i opća obveza da se slijede zahtjevi savjesti, u naporu za ponovnom uspostavom jedinstva ne radi se o traženju obraćenja osoba iz jedne Crkve u drugu kako bi se osiguralo njihovo spasenje. Radi se o zajedničkom ostvarenju volje Kristove s obzirom na njegove sljedbenike i na Božji nacrt o njegovoj Crkvi po zajedničkom traženju među Crkvama, u punoj slozi o sadržaju vjere i o njezinim implikacijama. Takav se napor nastavlja u sadašnjem teološkom dijalogu. Ovaj je dokument nužna faza toga dijaloga.

16. Istočne Katoličke crkve, koje su htjele ponovo uspostaviti puno zajedništvo s Rimskom Stolicom i ostale joj vjerne, imaju prava i obveze vezane uz to Zajedništvo kojega su dio. Kao načela koja ravnaju njihovim stavom prema Pravoslavnim crkvama imaju one principe koje je potvrdio Drugi vatikanski koncil, koje su Pape proveli u praksu označujući im praktične posljedice u raznim dokumentima

kasnije objelodanjenima. Te se dakle Crkve trebaju cjelovito - i na mjesnoj i na sveopćoj razini uključiti u dijalog ljubavi, u uzajamnu poštovanju i međusobnu ponovno pronađenu povjerenju; i sudjelovati u teološkom dijalogu sa svim njegovim praktičnim posljedicama.

17. U takvu ozračju predhodna razmatranja i praktična pravila koja se ovdje naznačuju takva su da vode pravednu i konačnu rješenju onih poteškoća koje su te Istočne Katoličke crkve postavile Pravoslavnoj crkvi, onako kako ta pravila budu zaista primljena i vjerno opsluživana.

18. S obzirom na to papa Pavao VI. ustvrdio je u svom govoru na Fanaru u srpnju 1967. "da je dužnost poglavara Crkava i njihove hijerarhije voditi Crkve putem koji ide k punu ponovo pronađenu zajedništvu. Oni to moraju činiti prepoznavajući se i poštujući se kao pastiri onog dijela Kristova stada koji im je povjeren, brinući se za povezanost i rast naroda Božjega i izbjegavajući sve što bi ga moglo raspršiti i posijati smutnju u njegove redove" (*Tomos Agapis*, br. 172). U tom duhu papa Ivan Pavao II. i ekumenski patrijarh Dimitrios I. zajednički su precizirali: "Odbacujemo svaki oblik prozelitizma, svaki stav koji bi bio ili mogao biti primijećen kao pomanjkanje poštovanja" (7. prosinca 1987).

PRAKTIČNA PRAVILA

19. Uzajamno poštovanje među Crkvama koje se nalaze u teškim situacijama znatno će porasti u onoj mjeri u kojoj budu slijedila praktična pravila koja se ovdje izlažu.

20. Ta pravila neće riješiti probleme koji nas zaokupljaju ako se na prvom mjestu ne uspostavi, na objema stranama, volja za praštanjem, utemeljena na Evandjelju, i u trajnu nastojanju obnove, u želji koja se bez prestanka hrani kako bi pronašla puno zajedništvo koje je više od tisućljeća trajalo među našim Crkvama.

21. Prvi korak koji se mora poduzeti jest staviti točku na sve ono što može ovjekovječiti neslogu, prezir, mržnju među Crkvama. Vlasti Katoličke crkve pomoći će u tom smislu Istočnim crkvama i njihovim zajednicama da i one pripremaju puno zajedništvo između Katoličke i Pravoslavne Crkve. Vlasti će Pravoslavne crkve raditi slično u odnosu na svoje vjernike. Tako će se moći rješavati, u ljubavi i istodobno u pravdi, skrajnje složena situacija, nastala u srednjoj i istočnoj Europi bilo za katolike bilo za pravoslavne.

22. Pastoralno djelovanje Katoličke crkve bilo latinske bilo istočne ne ide više za tim da vjernike jedne Crkve prevodi u drugu; to jest ne ide više za prozelitizmom među pravoslavicima. Ona ide za tim da odgovori duhovnim potrebama svojih vlastitih vjernika. Nema nikakvu volju za širenjem na račun Pravoslavne crkve. U toj perspektivi, i da ne daje više prostora za nepovjerenje i sumnjičenje, nužno je da postoji uzajamna obavijest o različitim pastoralnim planovima kako bi se

tako mogla uputiti i razvijati suradnja među biskupima i svima odgovornima naših Crkava.

23. Povijest odnosa između Pravoslavne crkve i Istočnih katoličkih crkava obilježena je progonima i trpljenjima. Kakve god bile patnje i uzroci koji su ih izazivali, one ne opravdavaju nikakav trijumfalizam; nitko se ne može time hvaliti i navoditi razlog za optuživanje i ocrnjivanje druge Crkve. Samo Bog zna svoje prave svjedoke. Kakva god bila prošlost, ona se mora prepustiti Božjem milosrđu, i sve se energije Crkve moraju upotrijebiti da sadašnjost i budućnost budu skladnije volji Kristovoj za njegove sljedbenike.

24. Biskupi i svi odgovorni trebat će također - i to s obje strane - savjesno voditi brigu o religioznoj slobodi vjernika. Vjernici moraju moći slobodno izražavati svoje mišljenje, nakon što su se posavjetovali i u tu svrhu organizirali. Vjerska naime sloboda traži da, posebno u konfliktnim situacijama, vjernici mogu izraziti svoj izbor i odlučiti bez vanjskih pritisaka žele li biti u zajedništvu s Pravoslavnom crkvom ili s Katoličkom crkvom. Vjerska bi sloboda bila povrijeđena ako bi se, novčanom pomoću, privlačili vjernici druge Crkve, na primjer obećavajući im odgoj i materijalne prednosti koje bi nedostajale u njihovoj pripadnoj Crkvi. U tom će okviru trebati zajedničkim dogovorom organizirati društvenu pomoć i svaku čovjekoljubivu djelatnost da se izbjegne pojava novih sumnjičenja.

25. Inače nužno poštovanje kršćanske slobode - jedan je od najdragocjenijih darova koje smo od Krista primili - ne bi smio postati prigoda da, bez predhodna savjetovanja s upraviteljima tih Crkava, u djelo provodimo pastoralni plan koji se odnosi i na vjernike tih Crkava. Ne samo da se svaki pritisak, bilo koje vrste, mora isključiti, nego je poštovanje savjesti, koje pokreće autentičan vjerski motiv, jedno od načela koja vode pastoralnu brigu odgovornih u objema Crkvama i mora im biti predmet savjetovanja (usp. Gal 5,13).

26. S tog razloga treba tražiti i poduzimati otvoren dijalog prije svega s onima koji, u mjestu (*in loco*), imaju odgovornost za Crkve. Upravitelji svake od zainteresiranih Crkava osnovat će ravnopravne mjesne komisije ili će učiniti uspješnima one koje već postoje da se pronađu rješenja konkretnih problema i da se takva rješenja primjene u istini i ljubavi, u pravdi i miru. Ako se ne bi došlo do nekog sporazuma na mjesnoj razini, morat će se pitanja podastrijeti višim instancijama koje su konstituirane u mješovitim komisijama.

27. Razlika bi lakše nestala ako bi obje strane osudile nasilja ondje gdje ih zajednice prakticiraju na štetu zajednice sestrinske Crkve. Kao što Njegova Svetost papa Ivan Pavao II. traži u svome Pismu od 31. svibnja 1991, apsolutno se mora izbjegavati svako nasilje i svaka vrsta pritiska da se poštuje sloboda savjesti. Dužnost je upravitelja zajednica pomoći vlastitim vjernicima da produbljuju svoju odanost prema Crkvi kojoj pripadaju i prema njezinoj tradiciji, te da ih poučavaju izbjegavati ne samo nasilje, bilo fizičko, govorno ili mo-

ralno, nego sve što može voditi u prezir drugih kršćana i u protusvjedočenje koje uvredljivo ismijava djelo spasenja, tj. pomirenja u Kristu.

28. Vjera u sakramentalnu stvarnost uključuje poštovanje svih liturgijskih slavlja drugih Crkava. Upotreba nasilja da se zaposjedne neko bogoštovno mjesto proturječi tom uvjerenju. Ono, naprotiv, želi u nekim okolnostima olakšati slavlje drugih Crkava stavljajući im vlastitu bogoštovnu zgradu na raspolaganje u dogovoru koji dopušta naizmjenično slavljenje u istoj zgradi, u različito vrijeme. Osim toga, evanđeoska etika zahtijeva suzdržljivost od izjava ili očitovanja koja bi ovjekovječila stanje sukobljenosti i škodila dijalogu. Zar nas sv. Pavao ne opominje da prihvatimo jedni druge kao što je Krist prigrlio nas na slavu Božju? (usp. Rim 15,7).

29. Biskupi i svećenici dužni su pred Bogom poštovati vlast koju je Duh Sveti udijelio biskupima i svećenicima druge Crkve te stoga izbjegavati miješanje u duhovni život njezinih vjernika. Kad je potrebna suradnja za dobro ovih potonjih, onda je nužno da se odgovorni dogovaraju, da za tu uzajamnu pomoć odrede jasne temelje, svima poznate, i potom djeluju slobodno i jasno, poštujući sakramentalnu disciplinu druge Crkve.

Da se u tom kontekstu izbjegne svaki nesporazum, nužno je da se i biskupi, katolički i pravoslavni, istog područja savjetuju prije ostvarenja pastoralnih katoličkih planova koji uključuju stvaranje novih struktura u krajevima koji tradicionalno ulaze u okvir jurisdikcije Pravoslavne crkve. A to u svrhu da se izbjegn timer usporedne pastoralne djelatnosti koje bi riskirale da ubrzo postanu suparničke ili upravo sukobljeničke.

30. Da se pripremi budućnost odnosa između dviju Crkava, idući mimo nadvladane ekleziologije povratka Katoličkoj crkvi, i koja je bila povezana s problemom - predmetom ovog dokumenta, posvetit će se posebna pozornost pripremanju budućih svećenika i svih onih koji su na neki način uključeni u apostolsku djelatnost koja se obavlja ondje gdje je druga Crkva tradicionalno ukorijenjena. Njihov odgoj treba biti objektivno pozitivan s obzirom na drugu Crkvu. Svi moraju biti u prvom redu obaviješteni o apostolskom nasljedstvu druge Crkve i o autentičnosti njezina sakramentalnog života. Na isti način svima mora biti ponuđen častan i sveobuhvatan povijesni prikaz koji ide za sloznom ili također zajedničkom historiografijom dviju Crkava. Tako će se pomoći da se rasprše preduvjerenja, i izbjeci će se da se povijest iskorištava na polemičan način. Taj će prikaz posvijestiti da su krivnje podijeljenosti bile obostrane, i da su i u jednima i u drugima ostavile duboke rane.

31. Podsjetit će se na opomenu apostola Pavla Korincanima (1 Kor 6,1-7), koji kršćanima preporučuje da razriješe motive spora među sobom pomoću bratskog dijaloga izbjegavajući na taj način da civilnim vlastima povjeravaju praktično rješenje problema koji se postavljaju između mjesnih Crkava ili zajednica. To vrijedi posebno za

posjed ili vraćanje crkvenih dobara. Ona se ne smiju temeljiti samo u prošlim situacijama ili se isključivo oslanjati na opća pravna načela, nego moraju imati u vidu složenost sadašnjih pastoralnih stvarnosti i mjesnih okolnosti.

32. U tom će se duhu moći zajednički pristupiti reevangelizaciji našega sekulariziranog svijeta. Valja nastojati dostaviti sredstvima društvenog priopćavanja, i posebno vjerskom tisku, objektivne vijesti, tako da se izbjegnu netočne i nedobronamjerne informacije.

33. Nužno je da se Crkve udruže u očitovanju zahvalnosti i poštovanja svima onima - poznatima ili nepoznatima, biskupima, svećenicima ili vjernicima, pravoslavcima, katolicima istočnim i latinskim - koji su trpjeli, ispovijedali svoju vjeru i svjedočili svoju vjernost Crkvi, i , općenitije svima kršćanima, bez razlike, koji su bili progonjeni. Njihove nas patnje pozivaju na jedinstvo te da, sa svoje strane, pružamo zajedničko svjedočanstvo kako bismo odgovorili molitvi Kristovoj "da svi budu jedno te svijet uzvjeruje" (Iv 17, 21).

34. Međunarodna mješovita komisija za teološki dijalog između Katoličke crkve i Pravoslavne crkve, okupljena u Balamandu na plenarnom zasjedanju, čvrsto preporučuje da ova pravila primijene naše Crkve, uključujući Istočne Katoličke crkve, pozvane na sudjelovanje u ovom dijalogu, koji će se nastaviti u vedroj atmosferi nužnoj za njezin napredak, prema ponovnoj uspostavi punoga jedinstva.

35. Isključujući za budućnost prozelitizam i svaku volju za širenjem katolika na štetu Pravoslavnih crkava, Komisija se nada da je otklonila smetnju koja je navodila neke autokefalne Crkve da obustave svoje sudjelovanje u teološkom dijalogu, te da će se Pravoslavna crkva moći potpuno pronaći nastavljajući teološki rad koji je tako sretno započeo.

Balamand (Libanon), 23, lipnja 1993.

LE QUATRIÈME DOCUMENT FONDAMENTAL

Résumé

Par ce traité l'auteur nous informe sur les travaux de la Commission internationale mixte (catholique - orthodoxe) pour le dialogue théologique. Il nous donne la possibilité de prendre la connaissance du quatrième document fondamental apparu comme le résultat des travaux de cette Commission ayant lieu au Liban 1993.

La partie introductive de cet écrit fait surgir le problème central du document même: le problème des uniates. Dans la suite on apporte la traduction entière du document en langue croate.